

**Deri Tekstil
ve Kundura
İşçileri Derneği**

**PANDEMİDE
MÜLTECİ
İŞÇİ OLMAK**

2020
AĞUSTOS

İZMİR




Avrupa
Birliđi **sivil
düşün**

Deri Tekstil ve Kundura İşçileri Derneği

Etiler Mahallesi 1275 Sokak No: 41
Basmame-Konak/İzmir

 deritekstilkunduraiscileriderneđi.wordpress.com

 deritekstilkunduraiscileri@gmail.com

 +90 (554) 301-71-37

 /  /  [deritekskundura](#)

“Bu alışma Avrupa Birliđi Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliđi desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamiyla Deri, Tekstil ve Kundura İşçileri Derneği'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.”

GÜNCEL DURUM

Türkiye’de 2011 yılından itibaren mülteci nüfusu giderek artmaktadır. Uzunca bir süre mülteciler için transit geçiş ülkesi olan Türkiye, sınır komşusu Suriye’de yaşanan savaşın etkisi ile birlikte milyonlarca mültecinin yaşadığı bir ülke konumuna geldi. Yine ülkelerindeki ağır hak ihlallerinden kaçan yüz binlerce mülteci, daha güvenli bir ülkeye geçiş yapana kadar Türkiye’de hayatlarını sürdürmektedir.

Ancak Türkiye'nin mültecilerle ilgili uluslararası sözleşmelere koyduğu coğrafi kısıtlamadan dolayı mülteciler temel haklarına erişememektedir. Suriyeli mülteciler kalıcı hale gelen geçici koruma statüsü altında belirsizliğe mahkum edilirken uluslararası koruma başvurusunda bulunan mülteciler ise kendilerini mülteci olarak kabul edecek üçüncü bir ülke belirlenene kadar Türkiye’de yıllarca zor şartlar altında yaşamaktadır.

Mültecilerin yaşadığı hak ihlallerinin başında çalışma yaşamı da geliyor. 4 yıl önce geçici koruma altındaki Suriyeliler ve uluslararası koruma sahibi mülteciler için çıkarılan çalışma iznine dair yönetmelikler bu sorunun çözümünün uzağında kaldı.

Aile Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü verilerine göre 2018 yılında çalışma izni alabilen mülteci-göçmen işçi sayısı 115 bin 837 iken sadece 34 bin 573 Suriyeli mülteci işçi çalışma izni alabildi.



Birleşmiş Milletler'e bağlı Ekonomik ve Sosyal İşler Organizasyonu'nun (DESA), yayınladığı 2019 raporuna göre Türkiye'deki toplam mülteci-göçmen sayısı 5 milyon 678 bin 800. Kayıtsız olanlarla birlikte bu rakam daha da büyüyor. Yine aynı rapora göre Türkiye'deki göçmen ve mültecilerin yaş ortalaması 32,4 ve yüzde 71,4'ü de çalışma yaş aralığı olan 19-65 yaş arasında. Rakamlar mülteci ve göçmen işçilerin neredeyse tamamına yakınının kayıt dışı çalıştırıldığını ortaya koyuyor.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 20 Şubat 2020 verilerine göre 147 bin 348 geçici koruma statüsündeki Suriyeli mülteci ve kayıtsız binlerce mülteci/göçmenin yaşadığı İzmir'de ise 2018 yılında sadece 5 bin 967 mülteci/göçmen işçi çalışma izni alabildi.

İzmir'de kent merkezindeki yaşayan mülteci/göçmen işçilerin önemli bir kısmı kayıt dışı çalışmanın en yüksek olduğu tekstil, kundura, inşaat, geri dönüşüm, ticaret, konaklama ve büro iş kollarında çalışırken çevre ilçelerde yaşayan mülteci/göçmen işçiler ise tarım iş kolunda çalışmaktadır. Kayıt dışı çalıştırılmanın dışında mülteci/göçmen işçiler çeşitli şekilde ayrımcılığa da uğramaktadır. Diğer işçilere göre daha uzun saatler çalıştırılan mülteci/göçmen işçiler bunun yanı sıra daha düşük maaşlar aldıkları da olmaktadır. Mülteciler çoğu zaman nefret söylemlerine de maruz kalmaktadır.



MÜLTECİLERLE İLGİLİ SÖZLEŞMELER

I. ULUSLARARASI DÜZEYDEKİ DÜZENLEMELER

A. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde herkesin adil ve elverişli koşullarda çalışma ve eşit iş için eşit ücret hakkı olduğu vurgulanıyor.

Beyannamenin 23. maddesinde "Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır. Herkesin, herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır" ifadeleri yer alıyor.



B. 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumu Hakkında Sözleşme

Sığınma hakkı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. maddesinde "Herkesin zulüm karşısında sığınma hakkı vardır" ifadesiyle temel bir hak olarak vurgulanmıştır. Ancak, mültecilik konusunda temel belgelerin başında 1951 tarihinde imzalanıp 1954'te yürürlüğe giren "Mültecilerin Hukuki Durumu Hakkında Sözleşme" gelmektedir.

1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, mültecilerin uluslararası düzeyde yasal haklara sahip olmasını sağlayan önemli tarihsel gelişmelerin sonucudur. Sözleşme mülteci tanımını, mültecilerin hakları ve sorumluluklarını belirleyen en temel hukuki belgedir.

Mültecilerin hakları 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde detaylandırılmıştır. Bu haklar arasında ayrımcılık yapılmaması ve çalışma ve sosyal güvenlik hakları da yer almaktadır. Sözleşmenin 17, 18 ve 19. maddeleri mültecilerin buldukları ülkelerdeki çalışma haklarını düzenlemektedir.

Sözleşmenin 'Gelir Getirici İşler' başlıklı 17 maddesinde mültecilerin çalışma yaşamına dair düzenleme mevcut. Madde, mülteci işçilere dair çalışma yaşamındaki ayrımı yasaklıyor. Sözleşmeye imza atan devletler, kendi vatandaşlarına çalışma yaşamında tanıdıkları hakları mülteci işçilere de tanımayı taahhüt ediyor.

Maddenin birinci paragrafında "Taraflar Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden her mülteciye, ücretli bir meslekte çalışma hakkı bakımından, aynı şartlar içinde yabancı bir memleketin vatandaşına uyguladıkları en müsait muameleyi uygulayacaklardır" ifadesi yer alıyor.

Yine aynı sözleşmenin üçüncü paragrafında ise "Taraflar Devletler, ücretli mesleklerde çalışmak bakımından bütün mültecilerin ve özellikle ülkelere, bir işçi bulma programına yahut göçmen getirme planına göre girmiş olan mültecilerin haklarını, vatandaşlarına tanıdıkları çalışma haklarıyla aynı noktaya getirme konusuna sıcak bakacaklardır" ifadeleri yer alıyor.



C. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri

ILO'nun 97 sayılı İstihdam Amacıyla Göç hakkındaki sözleşmesiyle, 143 sayılı "Göçmen İşçiler Hakkındaki Sözleşmesi" mülteci ve göçmen işçilerin haklarını güvence altına almak ve onlara yönelik kötü uygulamaları önlemeyi amaçlamaktadır. Bu sözleşme hükümlerine göre göçmen işçiler ücret, çalışma süreleri, sendika üyeliği gibi konularda yerli işçilerle eşit hakka sahiptir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Devleti henüz bu sözleşmelere taraf değildir.

II. ULUSAL DÜZEYDEKİ DÜZENLEMELER

A. 6458 Sayılı Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Kanununun 'Yardım ve hizmetlere erişim' başlıklı 89'uncu maddesinin 4 bendinde uluslararası başvuru sahibi, mültecinin, şartlı mültecinin ve ikincil koruma statüsü sahibi kişinin başvurusundan itibaren altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabileceği belirtiliyor. Kanunun ilgili yönetmeliğinde asgari ücretin altında maaş verilmemesi gerektiği ve sosyal güvenlik kaydının yapılması zorunlu kılınıyor. Yönetmeliğe göre kayıt dışı çalıştırılan mülteciye de idari para cezası kesilebiliyor.



B. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik

Geçici Koruma Statüsüne tabi mültecilerin çalışma izinlerini düzenleme için ise Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmeliği çıkarıldı. Göçün üzerinde 5 yıl sonra çıkarılan yönetmelik çalışma hakkına erişimde engellere sahip.

Yönetmeliğe göre geçici koruma sağlanan Suriyeli mülteciler geçici kimlik belgesi düzenleme tarihinden 6 ay sonra çalışma izni için başvurabiliyorlar ve sadece geçici koruma izni aldıkları illerde çalışma hakları var. Tarım ve hayvancılık iş kolları hariç bir işyerinde çalıştırılan Suriyeli mülteci sayısı işyerindeki toplam çalışan sayısının yüzde 10'unu geçemiyor.

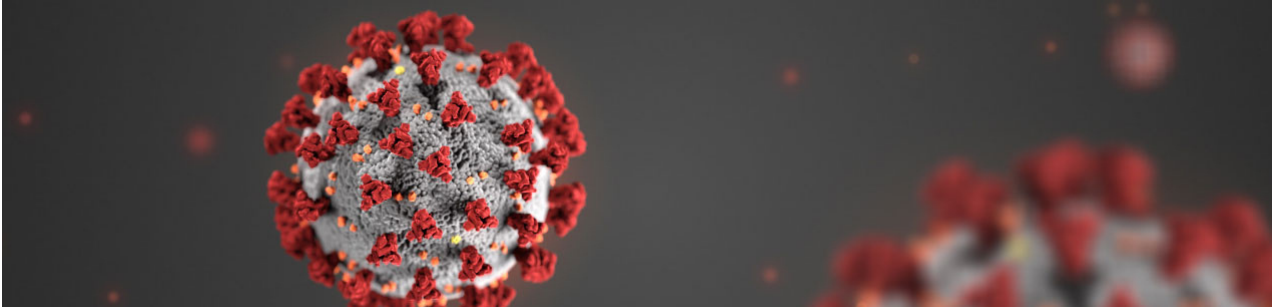
Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye'ye ilk girişlerin başladığı 2011 yılı Nisan ayından Ocak 2016'ya kadar yasal olarak çalışması mümkün değildir ve bu döneme kadar çalışanların tümü kayıt dışıdır.

PANDEMİDE MÜLTECİ İŞÇİ OLMAK

Çin'in Wuhan kentinden yayılarak tüm dünyayı etkisi altına alan ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilen yeni tip korona virüs salgını en çok toplumun yoksul kesimlerini etkiledi. Bu kesimlerin başında ise mülteciler ve göçmenler geliyor.

Salgının ekonomiye etkisinden dolayı Türkiye genelinde binlerce işyeri üretime ara vermek zorunda kaldı. Üretime ara veren işyerlerinin başında mülteci ve göçmen işçilerin yoğun olarak çalıştığı tekstil, kundura, sanayi atölyeleri ve inşaat gibi sektörler de yer alıyor. Bu süreçte yüz binlerce mülteci çalışamadı, ailesinin ve evinin ihtiyaçlarını karşılayamadı.

Öte yandan mülteci işçiler ya vatandaş olamadıkları için ya da kayıt dışı çalıştırıldıkları için pandeminin etkilerini azaltmak için verilen desteklerden yararlanamadı. Pandemi döneminde mülteci işçiler aileleri ile birlikte yok sayıldı.



Hükümet, COVID-19 salgınının etkilerini hafifletmek için "Ekonomik İstikrar Kalkanı Programı" adı verilen 100 milyar TL'lik mali paketi açıkladı. Hazine ve Maliye Bakanlığı duyurusunda, işten çıkarmaları önlemek için korona virüsten etkilenen iş yerlerinde çalışanlara 3 aylık maaş desteği verileceği belirtildi (bu süre sonradan 6 aya çıkarıldı) ancak mülteci ve göçmen işçilerin tamamına yakını kayıt dışı çalıştırıldığı için bu destekten yararlanamadı.

Yine Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Pandemi Sosyal Destek Programı kapsamında dağıttığı biner liralık sosyal yardımdan mülteciler vatandaş olmadıkları için de yararlanamadı. Belediyelerin ve Vefa Grupları'nın dağıttığı gıda paketleri sınırlı sayılı ilde mültecilere ve göçmenlere ulaşabildi.

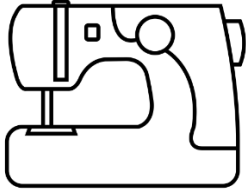
ANKETİMİZİN SONUÇLARI

Mülteci işçilerin salgından nasıl etkilendiğini daha ayrıntılı raporlaştırabilmek için İzmir'de farklı işkollarında çalışan mülteci işçilerle anket çalışması yaptık. Mülteci işçilere, pandemi sürecinde çalışma durumlarına, gelirlerine, desteklere erişip erişemediğine ilişkin sorular sorduk.

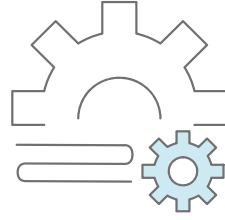
Anket çalışması için mültecilerin yoğun olarak yaşadığı Konak, Karabağlar, Bornova ve Buca ilçelerinde yaşayan 100 mülteci işçi hem yüz yüze hem de telefonla görüşmeler yapıldı. Yüz yüze görüşmeler esnasında sosyal mesafe ve hijyen kurallarına dikkat edildi. Rapora 6 işçi ile yaptığımız görüşmelerden alıntılar da eklendi.

A-ANKETE KATILAN MÜLTECİ İŞÇİLERİN PROFİLİ

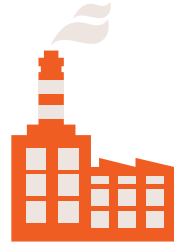
1-İş Kollarına Göre Dağılım



37



13



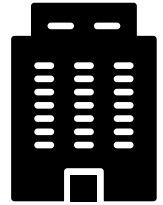
15



8



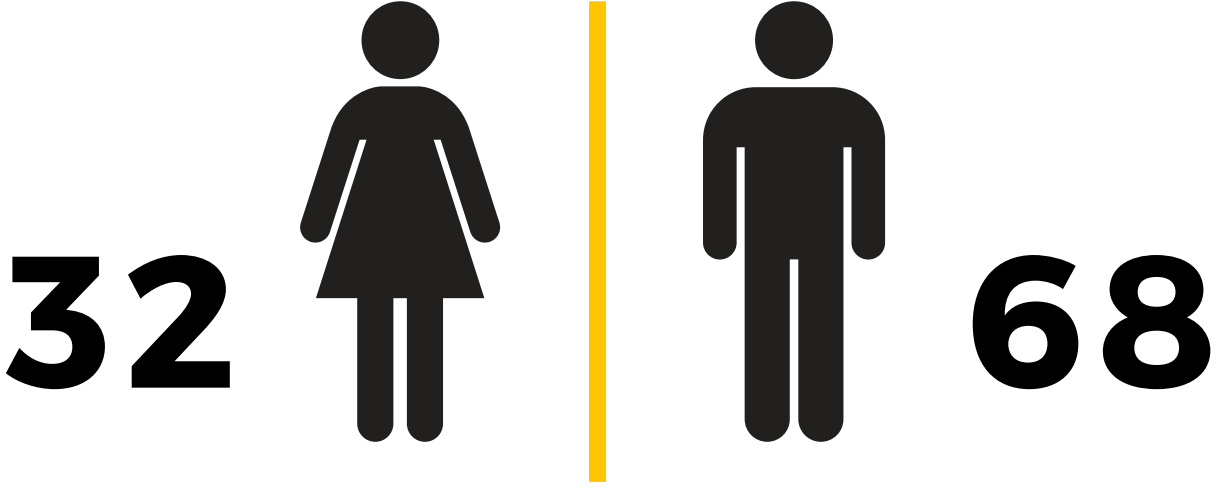
6



21

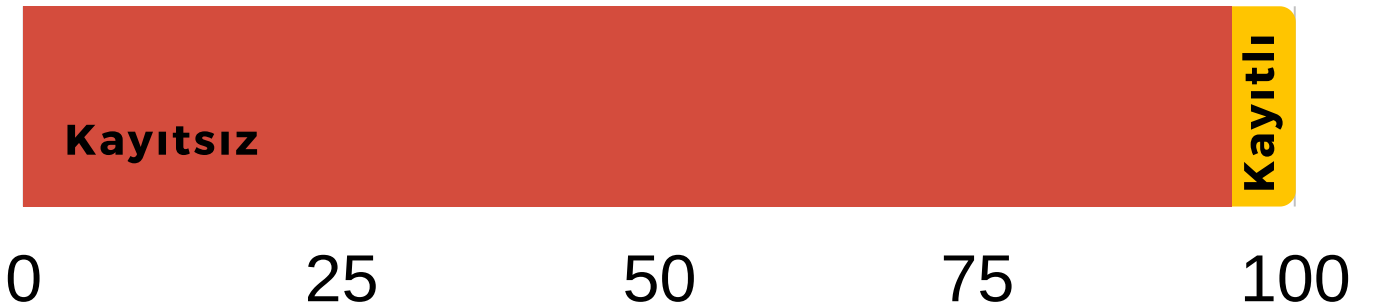
Anket için görüştüğümüz işçilerin, 37'si tekstil ve kundura atölyelerinde, 13'ü sanayi atölyelerinde, 15'i fabrikalarda, 8'i hizmet sektöründe, 6'si geri dönüştürülebilir atık toplamada ve 21'i inşaatlarda çalışıyordu. İşçilerin büyük bir kısmı Suriyeli uyruklu mülteci olmakla beraber, Afganistanlı, İranlı ve Afrikalı işçiler de görüşme yapıldı.

2- Cinsiyete Göre Dağılım



Anket için cinsiyet dağılımına dikkat edilmeye çalışılsa da mülteci kadınların çalışma yaşamına katılım oranının daha düşük olmasından dolayı görüşülebilen kadın işçi sayısı 32'de kaldı.

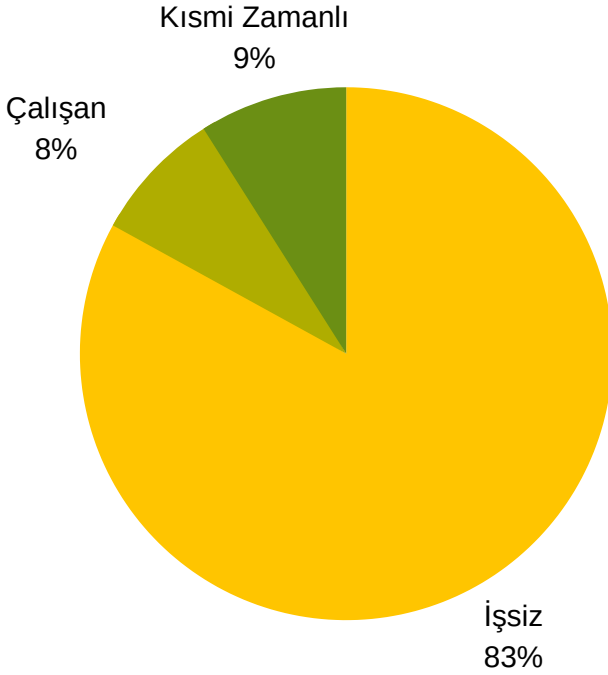
2- Sosyal Güvenlik Durumuna Dağılım



Görüştüğümüz 100 işçiden sadece 5 işçi kayıtlı çalıştırılırken geriye kalan 95 işçi kayıt dışı çalıştırılıyordu. Kayıtlı işçilerin tamamı fabrikalarda fabrikalarda çalışıyordu. Kayıtlı işçilerin tamamı erkek işçi idi.

B - PANDEMİ DÖNEMİNE DAİR VERİLER

1-Çalışma Durumunda Değişiklik Oldu Mu?



Anket için görüştüğümüz mülteci işçilerin 83'ü salgının Türkiye'de etkisini gösterdiği Mart ayında işsiz kaldığını ya da ücretsiz izne gönderildiğini, 8'i çalışmaya devam ettiğini, 9'u ise kısmi zamanlı çalışmaya devam ettiğini dile getirdi.

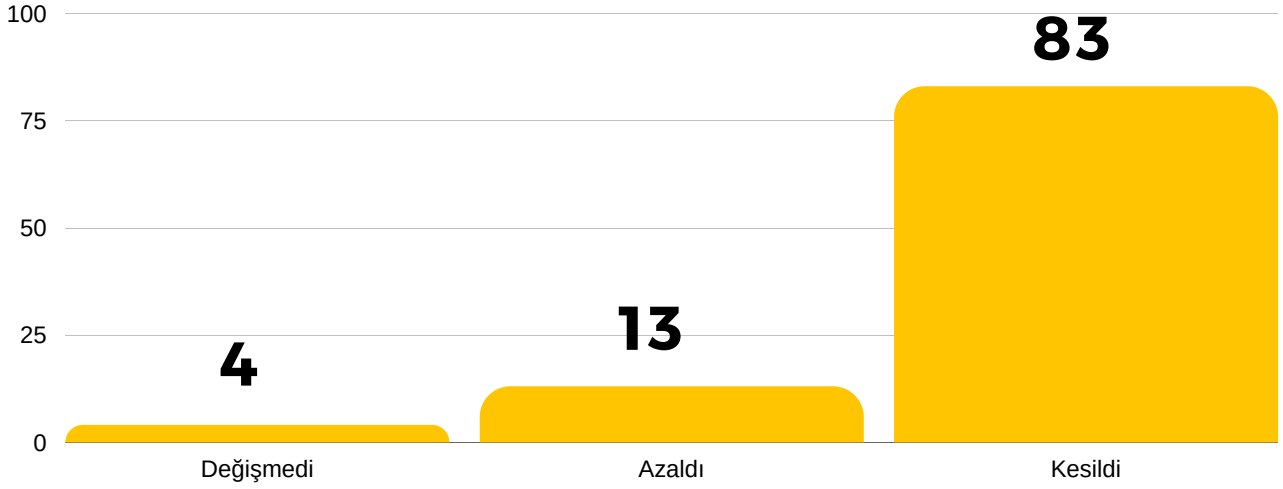
Çalışmaya devam eden işçilerin büyük bir kısmı geri dönüştürülebilir atık toplayan mülteci işçiler. Ayrıca mülteci kadın işçilerin tamamı bu süreçte işsiz kaldığını ifade etti. Mülteci kadın işçiler açısından işsizlik oranı %100

2-İşsizlik Kaç Ay Sürdü?



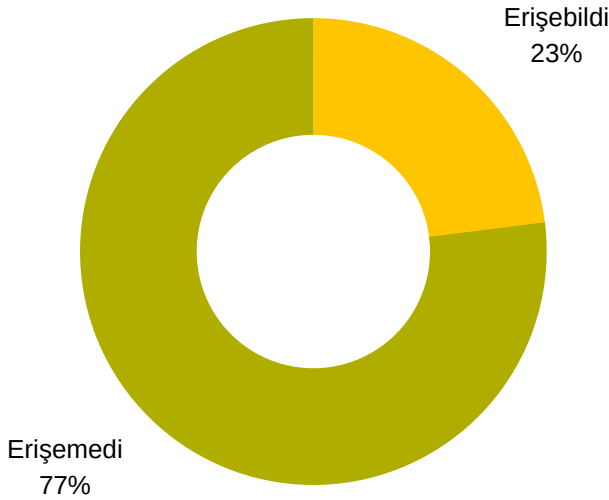
Pandemi sürecinde işsiz kalan 83 mülteci işçinin 71'i Mart ayından itibaren 6 aydır çalışmadığını, 8'i 5 ay boyunca çalışmadığını 4'ü ise 4 ay boyunca çalışmadığını dile getirdi.

3-Gelir Durumunda Değişiklik Oldu Mu?



100 mülteci işçinin sadece 4'ü pandemi sürecinde gelirinin azalmadığını cevabını 13 işçi ise azaldığını belirtti. 83 mülteci işçi ise gelirinin tamamen kesildiğini dile getirdi. Pandemi döneminde çalışmaya devam eden 8 işçinin 4'ünün de gelirinde azalma oldu. Tam zamanlı ya da kısmi zamanlı çalışan işçilerin de gelirleri azaldı.

4-Sosyal Desteklere Erişim Sağlanabildi Mi?

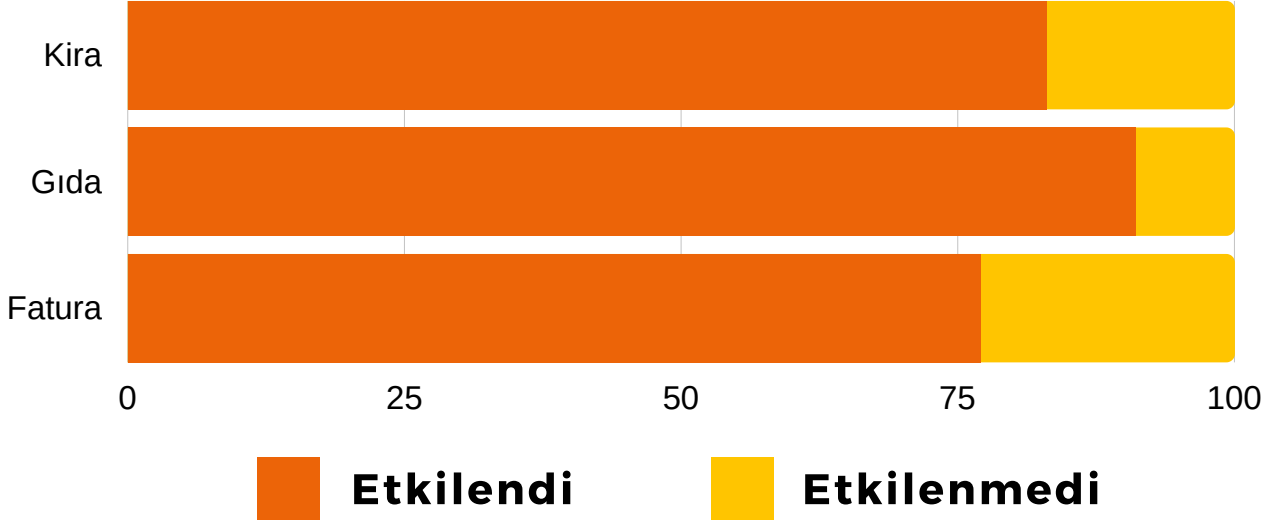


100 işçiden sadece 23'ü pandemi döneminde yerel yönetimlerden ya da insani yardım dağıtan derneklerden gelen gıda ve hijyen paketlerinden yararlandıkları cevabını verdi.

Salgın döneminde işten çıkarılan ya da ücretsiz izne gönderilen mülteci işçiler sosyal güvenlik kayıtları olmadığı için Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın 1170 liralık maaş desteğinden yararlanamadıklarını dile getirdiler. İşçilerin 74'ü birlikte çalıştıkları Türkiyeli işçilerin bu destekten yararlandığını belirtti.

Yine 100 işçinin tamamı da vatandaş olmadıkları için Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Pandemi Sosyal Destek Programı kapsamında dağıttığı biner liralık sosyal yardımdan yararlanamadı.

5-Hangi Ödemeler Nasıl Etkilendi?



Mülteci işçilerin 83'ü pandemi sürecinde kira ödemelerinde sorun yaşadığını 91'i gıda ihtiyaçların gidermekte sorun yaşadığını, 77 ise fatura ödemelerinin etkilendiğinin cevabını verdi.

MÜLTECİ İŞÇİLER ANLATIYOR: PANDEMİ NASIL GEÇTİ?

Gerİ Dönüşüm İşçisi Muhammed: Pandemide unutulduk



Pandemi döneminde tamamen unutulduk. Kimse nasıl olduğumuzu nasıl geçindiğimizi sormadı. Bize iki tercih sunuldu 'ya açlıktan öleceksiniz ya da hastalık kapacaksınız'. Çöplerde bazen maske ve eldiven atıkları ile karşılaşırız ama koronaya yakalanmayı göze alarak çöplerden ekmeğimizi çıkarmaya devam edeceğiz.

Koronadan ölmeme şansımız var ama çıkmasak açlıktan öleceğiz. Bizim başka geçim kaynağımız da yok. Aylardır kirayı ödeyemiyoruz. Tek derdim çocuklarıma yiyecek bir şey götürebilmek. Daha önce belediye günlük yemek veriyordu, şimdi o da kesildi. Mülteci derneği sadece bir paket gıda kolisi verdi.

Tekstil İşçisi Halil: 5 ay bize ölüm gibi geldi

Pandemi döneminde 5 ay kadar işsiz kaldım ve bu süre bizim açımızdan açlıkla ölüm arasında bir kalım savaşı gibi geçti. Şimdi toparlanmaya çalışıyoruz ama o da uzun zaman alacak. Ev sahibine ve bakkala borçluyuz. Mesaiye kalmam lazım ki ancak borçlarımızı kapatalım ama işler henüz az. Bazen eve erken gittiğimiz bile oluyor. Biz de destek alabilmiş olsak bu kadar yıkıcı geçmez idi. Çalıştığım atölyedeki Türkiyeli işçiler sigortalı oldukları için işçiler hem maaş desteğinden yararlandılar. 'Evde kal' dediler ama bu süreci işsiz kalana sormak lazım. Şimdi de sosyal mesafe diyorlar ama işyerlerinde özellikle makine başındakiler için bu çok mümkün değil. Çoğu işyerinin doğru düzgün bir havalandırması yok.



Lokanta İşçisi Mülteci Ahmet: Çalışırken korkuyorduk

Pandemide ben biraz daha şanslı idim. Çalıştığım lokanta açık kalabildi. İşlerin azalmasından dönüşümlü olarak çalışmaya başladık. Bundan dolayı aldığımız maaş da yarı yarıya azaldı. Çalışıyorduk ama virüse yakalanacağız diye korkuyorduk. Çalışmasam aç kalacaktık mecburen devam ettik.

Tekstil İşçisi Mülteci Leyla: İlk kadınlar gözden çıkarıldı

Kadın olduğumuz için ilk fırsatta gözden çıkarılan biz olduk. Çalıştığım işyeri kısmı olarak da pandemi sürecinde üretime devam etti ama ilk olarak bütün kadın işçileri işten çıkardılar. Erkek işçiler de yarı zamanlı da olsa çalışmaya devam etti. Kadın olduğumuz için bizim ev geçindirme sorumluluğumuz yok mu?



Tekstil İşçisi Mülteci Halid: Nefret söylemleri arttı

Pandemi döneminde maruz kaldığımız nefret söylemleri daha da arttı. Normale döndükten sonra iş aramaya gittiğimiz de daha fazla tepki ile karşılaştık. Sanki salgının sorumlusu bizmişiz gibi davranıyorlardı. Salgın sonrası haftalıklar da düşüş oldu ve bunun sebebi olarak bizi gördüler. Komşularımız bile 'siz devletten para alıyorsunuz, rahatsızsınız' diyorlardı. Halbuki aynı salgından ikimiz de etkilendik.

Kundura İşçisi Mülteci Hasan: İşyerlerinde önlem yok

Temmuz ayında atölyelerin bir kısmı açılmaya başladı ve biz de çalışmaya başladık. Ama işyerinde salgına karşı hiç bir önlem yok. Ne maske veriyorlardı ne de sosyal mesafeyi ayarlamak için yeteri kadar alan vardı. Duyduk ki aynı katta çalıştığımız bir işçi arkadaşımız virüse yakalanmış. Korktuk ama çalışmaya devam ettik. Test yapsak ve pozitif çıksa sorun yaşarız diye endişe ettik.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİMİZ

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesine (1951) konan coğrafi kısıtlama kaldırılmalı ve sözleşmenin 'ayrımcılık yasağı' ilkesi doğrultusunda herhangi bir şart koşulmadan bütün mültecilere statü verilmelidir.

Mülteci ve göçmen işçilerin sosyal güvenlik kaydı işlemleri kolaylaştırılmalı ve işveren tarafından başvuru yapılmadığı durunmda mülteci ve göçmen işçinin Sosyal Güvenlik Kurumu'na başvurusu yeterli olmalıdır.

Pandeminin etkilerinin azaltmak için hükümetin hayata geçirdiği sosyal destek uygulamaları mültecileri de kapsamalıdır. Destekler sunulurken vatandaş - mülteci ayrımı yapılmamalıdır.

Pandemi döneminde mülteci işçilerin yaşadığı kayıpların giderilmesi için hükümetin 6 aylık çalışma ödeneklerinden kayıtsız mülteci işçiler de geriye dönük faydalanmalıdır.

Pandemi döneminde mültecilerin yaşadığı kayıpların giderilmesi için Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Pandemi Sosyal Destek Programı kapsamında dağıttığı biner liralık sosyal yardımdan mülteci aileler de faydalanabilmeli

Pandemi ile yapılan mücadelenin bulaş tehditlerinin azaltılması için gelir seviyesi bitme noktasında olan mültecilerin temel gıda, dezenfektan ve maske ihtiyaçları karşılanmalıdır

Yerel yönetimler, Belediyeler Kanunu'nun 13. maddesinde yer alan hemşehrilik hukuku uyarınca yapacakları sosyal yardımları mültecileri de dahil etmelidir.